

HELEN K. BOND

The First Biography of Jesus – Genre and Meaning in Mark's Gospel

Grand Rapids: Eerdmans, 2020, inbunden, xiii + 317 sidor,

SEK 422, ISBN: 978-0-80-287460-3

Även om det är vanskligt att tala om ”konsensus” inom bibelvetenskapen är det svårt att undgå utvecklingen inom evangelieforskningen som (återigen) börjat se de kanoniska evangelierna som antika grekisk-romerska biografier. I *The First Biography of Jesus* utgår Helen K. Bond från att Markusevangeliet bäst beskrivs som en grekisk-romersk biografi och utforskar hur den utgångspunkten påverkar dess tolkning.

Syftet med *The First Biography of Jesus* är att presentera hur en läsning av Markusevangeliet som en antik grekisk-romersk biografi kan se ut, och särskilt som en biografi vars subjekt var en filosof eller grundare av en filosofisk tradition eller rörelse. Närmaste analogier finner Bond i Xenofons *Memorabilia*, Filons *De vita Mosis*, det anonyma *Vita Aesopi*, Lucians *Demonax*, Filostratos *Vita Apollonii* och Diogenes *Laertios Vitae Philosophorum*. Hon utgår ifrån dessa som huvudsaklig komparanda, men inkluderar även andra grekisk-romerska biografiska verk när hon anser det lämpligt, som exempelvis de av Plutarchos, Suetonius, Nepos, med flera. Hennes breda undersökningsbas är en av styrkorna med hennes arbete. Hon refererar ofta till andra både judiska och grekisk-romerska verk. De utvalda biografierna är handplockade främst utifrån vad Bond menar är deras värderingar och deras syn på subjektets död som ärofull, vilket skiljer sig från andra biografiska verk. För en filosof var det nämligen viktigt att dö i enlighet med sin undervisning och hur man själv hade levt. Att dö på ett sådant sätt legitimerade och gav auktoritet till filosofen, varför författare till biografier ofta ansträngde sig för att framställa dennes död i ett sådant ljus. Bond menar att detta också var något Markusevangeliets författare eftersträvade, vilket kan förklara hur han beskriver Jesu död.

Bonds tolkning av Markusevangeliet som en *bios* kommer först i kapitel fyra. I bokens första kapitel tar Bond upp forskningshistorien. Genomgången är på inget sätt uttömmande men ger en god överblick över debatten om Markusevangeliets och evangeliernas genre under det

senaste århundradet. Hon tar upp att evangelierna i stort sett ansågs vara någon form av biografier fram till formhistoriens intåg, men att pendeln återigen började svänga tillbaka i och med redaktionskritiken, den efterföljande narrativa kritiken, sociologiska approacher samt litteraturvetenskapens intresse för genrer. Därigenom började man åter inom evangelieforskningen att intressera sig för genre och att jämföra evangelierna med litteratur i de grekisk-romerska, och även judiska, skriftkulturerna.

I kapitel två går Bond in på antika grekisk-romerska biografier, genrens utveckling och allmänna kännetecken. Hon beskriver genren som flexibel med ”porösa” gränser där levnadstecknaren hade friheten att forma biografien utifrån sitt litterära syfte. De flesta biografier, menar Bond, kan placeras någonstans på skalan mellan *encomium* och historia, samtidigt som de också kunde använda andra genrer. Syftet med de flesta biografiska verk var att beskriva ett betydelsefullt liv för att dra lärdom av det. Därför var det viktigt att illustrera personens karaktär. Bond beskriver också hur personens död ofta var en viktig del i biografien med dess ideal om att dö ärofyllt.

I kapitel tre diskuteras Markus som författare och vad man potentiellt kan säga om hans utbildningsnivå – var han tillräckligt litterärt skolad för att kunna skriva en biografi? Bond menar att det inte finns några tecken på att Markus skulle vara ”högutbildad” enligt den tidens mått, men att hans användning av bland annat vissa retoriska tekniker och *chreiai* visar att han åtminstone fått något mer än en grundläggande utbildning. Markus användning av mer simpelt språk indikerar att han skrev till en relativt utbildad grupp kristna. Bond analyserar här också Markus användning av anekdoter och visar hur en tolkning av dessa inom sin korrekta litterära kontext utmanar flera formhistoriska slutsatser.

Kapitel fyra är en genomgång av Markusevangeliet med störst fokus på hur Jesu karaktär och hans undervisning skildras. Markus presenterar en Jesus som en dygdig man som visar medkänsla, självkontroll, behärskning, måttfullhet och anspråkslöshet. Han är kritisk mot lyx och

överdåd, försvarar kvinnor, förser människor med mat, helande och återställda relationer och han talar djärvt mot de religiösa ledarna och förundrar människor med sin auktoritet. ”Hemlighetsmotivet” kan förstås som att Jesus undviker den heder och offentliga bekräftelser som han egentligen förtjänar och som andra vill ge honom. Bond menar att Markus presenterar Jesus som en ärofull man som kunde beundras på samma sätt som andra stora män i den grekisk-romerska världen, och som Guds son. Jesu undervisning präglas på samma sätt av betoning på självupppoffring och villighet att tjäna och omtolkar på så sätt sin kulturs sätt att se på ära och makt.

Innan Bond avslutar sin studie med Jesu död, ägnas kapitel fem åt att diskutera de övriga karaktärernas funktion i Markusevangeliet. Bond menar att i en biografi var syftet med de övriga karaktärer att förstärka något hos det centrala subjektets karaktär eller egenskap. Detsamma gäller i Markusevangeliet. Jesus är såväl huvudpersonen i biografien som modellen för kristet lärjungaskap. De perifera eller sekundära karaktärernas funktion i narrativet är exempelvis att framhäva Jesu auktoritet, eller hans omsorg och generositet. I vissa fall kan de också fungera som positiva eller negativa exemplar.

Bond kritiserar också den narrativa kritiken som hon menar tenderar att ta för stora friheter med att fylla i de luckor som ibland uppstår i narrativet för att skapa koherens. Dessa luckor är i stället en konsekvens av Markus episodiska design och en effekt av att det är Jesus som hela tiden är i fokus. Bonds diskussion kastar nytt ljus på birollernas funktion i narrativet som undviker ett eftersökande av diverse outtalade betydelser eller förklaringar som kanske inte finns i narrativet själv. Att birollernas främsta funktion är att framhäva Jesus utesluter inte nödvändigtvis att en läsare eller åhörare kan känna sympati eller igenkänning med dessa, men Bond ger en viktig perspektivskillnad som följer av att läsa evangelierna som biografier.

Slutligen ägnas kapitel sex särskilt åt Markus beskrivning av Jesu död. Skildringen av hans död, menar Bond, ska ses i ljuset av Markus betoning på självförnekelse och skam i Jesu undervisning, som har

karaktiserats av att omtolka vad som leder till heder och skam. I Jesu undervisning har heder eller ära funnits i lidande, förödmjukelse och i att inte söka andras aktning. Jesu skamfulla död blir därför det paradoxalt ärofulla sättet för honom att dö eftersom han dör i enlighet med sitt eget budskap.

Helen Bonds *The First Biography of Jesus* är en välskriven bok som ger en lättillgänglig och övergripande presentation av forskningen om evangeliernas genre. Dessutom är den hittills unik med att utforska de hermeneutiska följderna i genren *bios* för Markusevangeliet. Detta blir särskilt tydligt i kapitel fem om karaktärernas funktion där hennes tolkning har potential att skapa diskussion eftersom det står i kontrast till hur den narrativa kritiken vanligtvis förklarar exempelvis lärjungarnas funktion i berättelsen. Framför allt belyser Bond hur genre faktiskt har betydelse för tolkningen av ett narrativ, vilket borde få fler att fundera över hur rimligt det är att den narrativa kritiken inom bibelvetenskapen så kategoriskt ignorerat genre, särskilt när detta inom den "sekulära" litteraturvetenskapen är sammankopplat.

En avslutande fråga är huruvida Bonds jämförelse med just biografier om filosofer reducerar Jesus till ett etiskt föredöme. Det kan kontrasteras med Richard Burridges konstaterande om att evangelierna som biografier innebär att de grundläggande är kristologi i narrativ form. Som sådana skulle målet i så fall handla mer om att kommunicera något om hur de troende uppfattade hans identitet och roll, inte enbart ett ideal att efterlikna.

Victoria Vasquez, Uppsala universitet

EZRA JAEKYUNG CHO

The Rhetorical Approach to 1 Thessalonians:

In Light of Ancient Funeral Orations

Eugene: Pickwick, 2020, häftad, xvi + 302 sidor, SEK 325, ISBN: 978-1-7252-5888-4

Ezra JaeKyung Cho driver tesen att Paulus i 1 Thess använder sig av retoriska element från antika grekiska, romerska och judiska begravnings-